

Strategi- og samarbeidslæring: utprøving og spredning

Evaluering av samarbeidsprosjekt rettet mot læringsstrategier og leseforståelse i tilknytning til arbeidslivet

Notatnr

02/06

Forfatter

Ivar Solheim

Dato

17.mars 2006

Forfatter

Ivar Solheim

Norsk Regnesentral

Norsk Regnesentral (NR) er en privat, uavhengig stiftelse som utfører oppdragsforskning for bedrifter og det offentlige i det norske og internasjonale markedet.

Tittel

Strategi- og samarbeidslæring: utprøving og spredning

Evaluering av samarbeidsprosjekt rettet mot læringsstrategier og leseforståelse i tilnytning til arbeidslivet

Forfatter

Ivar Solheim

Dato

17. mars

År

2006

Publikasjonsnummer

DART 02/06

Sammendrag

Notatet gir en evaluering av prosjektet ”Strategier som utvikler læreprosessen, øker leseforståelsen og bedrer egen skriving — et samarbeid rettet mot lesing og skriving i arbeidslivet”. Samarbeidsprosjektet startet som forprosjekt 1.4 2004 og ble formelt avsluttet 31.12 2005.

Samarbeidsprosjektets mål om å utvikle bedre lese- og skriveferdigheter blant voksne gjennom å teste ut metodikker for strategilæring på nye områder, er svært viktig.

Prosjektet har nådd sine resultatmål når det gjelder nøkkelpersonopplæring, motivasjon og spredning, men i mindre grad når det gjelder den planlagte utprøvingen i flere ulike miljøer. Trass i dette er det høstet en god del erfaringer, og gir grunnlag for å konkludere at:

- Strategi- og samarbeidslæring kan være en nyttig og effektiv metodikk både overfor lese- og skrivesvake i arbeidslivet og blant trygdede og arbeidsledige uten en forankring i arbeid eller utdanning.
- Prosjektet har fått fram kunnskap om hvordan tilpasse metodikken til ulike typer av grupper og betydningen av slik tilpasning.
- Systematisk arbeid med tekster er nyttig, men det er avgjørende at tekstene treffer deltakerne og deres interesser.
- Nøkkelpersoner er helt avgjørende for å få satt i gang prosesser, og ikke minst for å få videreført og utviklet læringsarbeidet.
- Samarbeidslæring har stor verdi, men det er avgjørende at dette er godt planlagt og strukturert, med klare mål og rammer.

Det anbefales at Vox viderefører det viktige arbeidet med å teste ut og spre gode erfaringer med strategi- og samarbeidslæring rettet mot bedring av leseferdigheter.

Det anbefales også at Vox viderefører modeller for organisering som bidrar til økt samarbeid og erfaringsutveksling mellom miljøer og bedrifter innen feltet.

Emneord	Strategilæring, evaluering, læring i arbeidslivet
Målgruppe	Personalsjef, opplæringsansvarlige, off. etater
Tilgjengelighet	Åpen
Prosjektnummer	324009
Satsningsfelt	
Antall sider	38
© Copyright	Norsk Regnesentral

INNHOOLD

1	Evalueringens mandat, omfang og struktur	6
1.1	Evalueringens mandat.....	6
1.2	Informasjonsgrunnlag og aktiviteter i evalueringsarbeidet.....	7
1.3	Evalueringens struktur.....	8
2	Samarbeidsprosjektets bakgrunn, rasjonale og mål	9
2.1	Mål og resultatmål	9
2.2	Prosjektets relevans	11
2.3	Deltakerne i prosjektet og deres erfaringer	12
3	Metode og teorigrunnlag.....	15
3.1	To viktige metodiske grep	15
3.2	Strategilæring som det grunnleggende	16
3.3	Samarbeidslæring	17
3.3.1	Strukturert, praktisk forankret samarbeidslæring er nyttig	18
3.4	Prosjektets metodikk oppsummert	19
4	Gjennomføringen av prosjektet: hensikt, mål og erfaringer	21
4.1	Gjennomføring i forhold til det felles, overordnede prosjektarbeidet.....	21
4.2	Gjennomføring i forhold til delprosjektene.....	22
4.2.1	Raufoss videregående skole.....	22
4.2.2	LO Notodden	25
4.2.3	Sandefjord videregående skole/Sandefjord ressurs.....	27
4.3	Organisering og prosjektledelse.....	28
4.3.1	Prosjektledelse.....	28
4.4	Samarbeidet mellom delprosjektene	28
4.4.1	Vurdering av "klasemodellen"	28
5	Spredningsarbeidet	30
6	Samlet vurdering av Samarbeidsprosjektet i forhold til mål og resultatmål.....	32

6.1	Ad mål 1. Utvikle og kurse nøkkelpersoner i strategi- og samarbeidslæring.....	32
6.2	Ad mål 2: Beskrive og prøve ut modeller og metoder basert på strategi- og samarbeidslæring for å bedre lese-, skrive- og studieferdigheter på fem ulike arenaer	33
6.3	Ad 3. Spre resultater fra utviklingssamarbeidet	35
6.4	Sammenfattende vurdering	36
7	Referanser	38

1 Evalueringens mandat, omfang og struktur

Norsk Regnesentral v/sjefsforsker Ivar Solheim ble høsten 2005 engasjert av VOX til å bistå i evalueringen av prosjektet ”Strategier som utvikler læreprosessen, øker leseforståelsen og bedrer egen skriving — et samarbeid rettet mot lesing og skriving i arbeidslivet” (heretter kalt ”Samarbeidsprosjektet”).

Evalueringen ble gjennomført i sluttfasen av prosjektet, det vil si høsten 2005.

Samarbeidsprosjektet startet som forprosjekt 1.4 2004, mens selve hovedprosjektet startet 1.9. 2004. Prosjektet ble formelt avsluttet 31.12 2005.

Evalueringsarbeidet hadde et begrenset omfang, knapt fem ukeverk, i perioden fra september 2005 til og med januar 2006.

1.1 Evalueringens mandat

Evalueringens mandat ble formulert av VOX og kan sammenfattes i følgende punkter som det ble bedt om å fokusere på:

Prosjektkonsept

- Prosjektets bakgrunn
- Prosessen før oppstart

Prosjektprosessen

- Gjennomføring i forhold til det overordnede prosjektet: hensikt, mål, erfaringer – resultater.
- Gjennomføring i forhold til delprosjektene: hensikt, mål, erfaringer – resultater.
- Samarbeidet delprosjektene i mellom og erfaringer fra det.
- Faglige erfaringer/resultater av prosjektet.

Involverte aktører

- Prosjektledelse i delprosjektene
- Fagperson
- Nøkkelpersoner

- Opplæringspersoner
- Deltakere/målgrupper i delprosjektene

Spredningsarbeidet

- Begrunnelse for valg av arenaer for spredning
- Hensikt, mål, erfaringer – resultater av spredning av prosjektets resultater lokalt, regionalt, nasjonalt.
- Erfaringer med spredningsarbeidet i delprosjekter og overordnet prosjekt
- Erfaringer fra spredning delprosjektene i mellom.
- Mottakelse av erfaringer fra prosjektet dit det spres.

I praksis innebærer dette mandatet at det skulle foretas en bred vurdering ikke bare av de enkelte delprosjekter, men også av samarbeidsprosjektet som helhet og som virkemiddel for KUP og Vox. Dette innebærer vurderinger både av pedagogisk/didaktisk, organisatorisk og ledelsesmessig art.

1.2 Informasjonsgrunnlag og aktiviteter i evalueringsarbeidet

De begrensede ressursene som har stått til rådighet for evalueringen, samt at evalueringsoppdraget skulle utføres i slutfasen av prosjektet, har medført at det ikke har blitt gjennomført systematiske evalueringer av effekter og av enkeltpersoners utbytte av de aktuelle kursoppleggene. Evalueringen har prioritert å få kunnskap om status og utvikling når det gjaldt de ulike delprosjektene samt om samarbeidet i prosjektet.

Evalueringen baseres på informasjon som er samlet inn på ulike måter:

- Deltakelse på prosjektsamlinger
- Besøk hos de ulike prosjektene, henholdsvis Notodden, Sandefjord og Raufoss.
- Intervju med alle delprosjektledere og andre involverte ved de ulike steder
- Samtale med brukere på Notodden
- Flere møter med prosjektledelsen hos Vox
- Deltakelse på avslutningsseminar 21.11 2005 hos VOX
- Intervju med involverte aktører hos VOX
- Gjennomgang av detaljerte prosjektrapporter, notater og annet.

Det ble utformet egne maler for intervjuer av delprosjektledere og andre involverte. Malene og spørsmålsstillingene ble presentert for prosjektleder og styringsgruppen.

1.3 Evalueringens struktur

Evalueringen dekker alle de momenter som nevnes i mandatet, og er strukturert som følger:

1. Evalueringens mandat, informasjonsgrunnlag og struktur
2. Samarbeidsprosjektets bakgrunn, rasjonale og mål
3. Metode og teorigrunnlag
4. Gjennomføringen av prosjektet: hensikt, mål og erfaringer
5. Spredningsarbeidet
6. Samlet vurdering i forhold til mål og resultatmål

2 Samarbeidsprosjektets bakgrunn, rasjonale og mål

Noen prosjekter som hadde vært finansiert av Kompetanseutviklingsprogrammet (KUP), ble i 2004 invitert til å søke om midler slik at de kunne videreutvikle og spre sine erfaringer. Målet var å få til en effektiv spredning av læringstiltakene til større grupper. På bakgrunn av innkomne søknader ble fire ulike miljø (Raufoss videregående skole (Rvgs), Sandefjord videregående skole (Svgs), LO Notodden (LO N) og Kverneland Klepp (KvK)), plukket ut og satt sammen i en gruppe med bedring av lese- og skriveferdigheter som felles tema. Sammen skulle det utarbeides en beskrivelse av et prosjekt hvor ledelse lå hos Vox, og hvor de inviterte deltakerne skulle gjennomføre egne delprosjekt i dette.

I prosjektsøknaden blir det tatt utgangspunkt i en internasjonal undersøkelse (IALS¹) som viser at opp til 30 % av den voksne, norske befolkningen ikke har tilstrekkelige funksjonelle leseferdigheter. Det pekes på at dette kan ses i sammenheng med at ”krav i arbeidslivet i forhold til omstilling, kompetanseheving, ISO-sertifisering, HMS-arbeid osv, har økt betydelig, men dette er ikke møtt med tilsvarende bedring av lese-/skriveferdigheter hos mange arbeidstakere/-søkere” (sitat fra prosjektsøknaden). Det pekes på at det er et ønske fra arbeidslivshold at læring og styrking av grunnleggende ferdigheter blant arbeidstakere settes på dagsorden på arbeidsplassen.

2.1 Mål og resultatmål

Prosjektsøknaden formulerer det overordnede målet med prosjektet slik:

”Bedre lese-, skrive- og studieferdigheter blant arbeidssøkere og arbeidstakere som ledd i kompetanseheving i arbeidslivet.”

Prosjektet skal ha flere typer resultatmål

”Resultatmål:

1. Utvikle og kurse nøkkelpersoner i strategi- og samarbeidslæring

---

¹ En ny undersøkelse, ALL-undersøkelsen, ble publisert i 2005 og den bekrefter disse funnene.

2. Beskrive og prøve ut modeller og metoder basert på strategi- og samarbeidslæring for å bedre lese-, skrive- og studieferdigheter på fem ulike arenaer.
3. Spre resultater fra utviklingssamarbeidet til egen bransje, egne nettverk, gjennom informasjon, seminarer, kursvirksomhet og gjennom Vox' hjemmeside i form av en elektronisk håndbok”

Når det gjelder målgruppe, fokuserer søknaden på

”Voksne arbeidssøkere/-takere med utilstrekkelige funksjonelle leseferdigheter, definert i internasjonal sammenheng som ferdigheter nødvendige for å tilfredsstillende arbeidslivets krav og klare hverdagens utfordringer selvstendig. Denne gruppen utgjør særlig voksne med spesifikke lese- og skrivevansker, med minoritetsbakgrunn og de som ikke har gjennomført grunn- og videregående opplæring.”

I prosjektsøknaden ble det påpekt at samarbeidspartnerne ”har erfaringer og kompetanse fra tidligere KUP-prosjekter relatert til lesing og skriving som utvikles videre og spres”.

Målene for samarbeidsprosjektet er ambisiøse ved at man ikke bare tar sikte på å høyne kompetansen og kurse nøkkelpersoner, men at prosjektet også skal være en testarena for å ”beskrive og teste ut” modeller og metoder basert på strategi- og samarbeidslæring. I tillegg stilles det høye krav også til spredningsarbeidet.

Prosjektet har et klart utviklingspreg i den forstand at man legger vekt på å teste ut nye modeller og metoder, men det er i utgangspunktet definert like mye som et spredningsprosjekt siden det legges stor vekt på å få spredd erfaringer fra allerede gjennomførte prosjekter og aktiviteter på de ulike stedene.

Alle de deltakende partnerne hadde tidligere, som nevnt over, vist betydelig interesse og initiativ på dette området, og ble nå invitert inn i et samarbeidsprosjekt hvor man forsøkte å komme videre både med å utvikle metodene og ikke minst når det gjelder spredning.

Sammenfatningsvis kan samarbeidsprosjektets ”rasjonale” illustreres slik:

Bakgrunn →	Teori/metode- grunnlag →	Utprøving →	Resultat →	Spredning
Behov for bedre lese- og skriveferdigheter	Nye modeller for strategi- og samarbeidslæring	Teste nye læringsmodeller og metodikker på fem ulike arenaer	Bedre læringsstrategier ↓ Bedre lese- og skriveferdigheter	Ulike tiltak og virkemidler, i delprosjektene og bredere i bransjer, konferanser, håndbok

Med utgangspunkt i erkjennelsen av at svake lese- og skriveferdigheter er et betydelig samfunnsproblem, og at strategi- og samarbeidslæring er et fruktbart metodegrunnlag, ønsker man i prosjektet:

- å utvikle nye modeller og metodikker,
- som så testes ut i praksis, og
- som forhåpentligvis kan gi bedre læringsstrategier,
- som igjen kan legge et grunnlag for å tilegne seg lese- og skriveferdigheter.
- resultatene spres i ulike fora og med ulike virkemidler

2.2 Prosjektets relevans

Samarbeidsprosjektet er etter vårt syn sentralt og viktig av flere grunner:

For det første adresseres en helt sentral utfordring for voksenopplæring: utvikling av metoder for å bedre leseforståelsen. Nyere undersøkelser viser, som allerede påpekt, at en betydelig andel av den voksne befolkningen er så dårlige til å lese at de har/kan få problemer med å fungere funksjonelt i arbeids- og hverdagsliv. Det viser seg også at disse gruppene gjerne er negative til skole og undervisningsinstitusjoner, ofte fordi de

selv har lite positive erfaringer fra skolen. Dette stiller betydelige krav til de pedagogiske modellene og metodene som skal ha mulighet til å lykkes dersom man ønsker å høyne kompetansenivået for disse gruppene. Våre egne evalueringer av kurs for lese- og skrivesvake² konkluderer med at det er et klart behov for bedre pedagogiske modeller og metoder på dette området.

For det andre fokuserer prosjektet på en systematisk uttesting og spredning av strategi- og samarbeidslæring. Dette er tilnærminger og metodikker som er i tråd med moderne, nyere læringsforskning, og som allerede har vært utprøvd med hell i kursopplegg rettet mot lese- og skrivesvake i enkeltbedrifter. Men metodikkene er langt fra ”ferdig” utviklet og utprøvd, og det er et erkjent behov for en bredere utprøving og videreutvikling. Å få prøvd ut og videreutviklet slike metoder på flere typer av arenaer er viktig, for eksempel i ulike industrier og blant arbeidsledige og trygdede.

For det tredje er prosjektet viktig fordi det legger opp til et systematisk samarbeid mellom flere ulike delprosjekter som prøver ut de nye metodikkene på flere ulike arenaer. Alle de involverte deltakerne i prosjektet har erfaring innen feltet, og tar med seg sine erfaringer og kunnskaper inn i samarbeidsprosjektet. Dette er en ny måte å arbeide på både for Vox og for deltakerne i prosjektet. Målet er at denne type samarbeid skal gi synergier som ellers ikke ville være mulig å oppnå.

2.3 Deltakerne i prosjektet og deres erfaringer

Prosjektet bestod opprinnelig av fire deltakere: Kverneland Klepp, Sandefjord videregående skole, Raufoss videregående skole og LO Notodden.

Kverneland Klepp måtte trekke seg fra prosjektet før oppstart på grunn av bedriftens arbeidspress.

I søknaden pekes det på at partnerne i dette overgripende prosjektet ” har erfaringer og kompetanse fra tidligere KUP-prosjekter relatert til lesing og skriving som utvikles videre og spres”. De tidligere prosjektene er:

---

² Solheim, I og Ytrehus S. (2005), Lese- og skriveopplæring som nytter. Etterundersøkelse av deltakere på AOFs lese- og skrivekurs. Fafo-rapport 481. <http://www.fafo.no/PUB/rapp/481/index.htm>.

- Kverneland Klepp - Opplæringsprogram for dyslektikere og andre med manglende lese- og skriveferdigheter.
- Raufoss vgs: Utvikle en ”studietrapp” for bedrifter, særlig mindre, innen metallbearbeiding. Fokus på ansatte med liten lese- og studieerfaring i små og mellomstore bedrifter. (Raufoss videregående skole/OPUS Gjøvik).
- Sandefjord vgs: Strategilæring for voksne med lese- og skrive- og matematikkvansker. Rettet mot voksenopplæringsgrupper blant annet innen kjemisk og mekaniske prosessfag.
- LO Notodden: Prosjekt ”Fra ufaglært til faglært”. Motivering av kvinner med lav utdanning til å ta fagbrev.

Når det gjelder samarbeidsprosjektets metodegrunnlag, var erfaringene fra prosjektet ved Svgs helt sentrale både som metodegrunnlag og som inspirasjonskilde for å sette i gang med samarbeidsprosjektet.

I utforming av den endelige søknaden ble følgende oppgaver lagt til grunn og nedfelt i fellessøknaden:

Svgs:

- Analysere og videreutvikle nøkkelpersonrollen på bedriften når det gjelder strategi- og samarbeidslæring og nødvendigheten av kontinuerlig lese- og skrivetrening
- Kurse nøkkelpersoner i samarbeids- og strategilæring og nødvendigheten av kontinuerlig lese- og skrivetrening
- Forestå kompetanseheving i samarbeids- og strategilæring til de øvrige partnerne i prosjektet
- Veilede de øvrige partnerne i samarbeids- og strategilæring gjennom prosjektperioden
- Evaluere aktivitetene
- Spre erfaringer og resultater til Jotun-konsernet/bransjen/egne nettverk

Rvgs:

- Motivere bedriftsledere i små bedrifter til å arbeide aktivt med kompetanseheving/lesing og skriving for de ansatte og sette disse temaene på bedriftens dagsorden
- Motivere bedriftsledere i små bedrifter til å rekruttere og utvikle nøkkelpersoner
- Rekruttere og kurse nøkkelpersoner i samarbeids- og strategilæring og nødvendigheten av kontinuerlig lese- og skrivetrening

- Gjennomføre metoden i opplæring i bedriften med tekster aktuelle for etter- og videreutdanning, kvalitetssikring/HMS-arbeid
- Evaluere aktivitetene
- Spre resultater og erfaringer til tre- og aluminiumsbransjen/egne nettverk

LO N:

- Rekruttere og utvikle nøkkelpersoner til å arbeide med motivasjon blant arbeidsledige for opplæring/tilbakeføring til arbeidslivet. Dette vil være basert på strategi- og samarbeidslæring for forståelsen av kontinuerlig lese-/skrivetrening
- Motivere og rekruttere personer til kompetanseheving for å mestere egen livssituasjon og fremtidig arbeidssituasjon samt styrke lese- og skriveferdighetene
- Gjennomføre et motivasjons- og opplæringsløp basert på samarbeids- og strategilæring.
- Tekster vil ta utgangspunkt i deltakernes her-og-nå-situasjon.
- Evaluere aktivitetene.
- Spre erfaringer og resultater til egen organisasjon.

Svgs' rolle ble endret i starten av prosjektet, og de ovennevnte målene ble derfor også endret. Svgs startet opp arbeid med nøkkelpersoner i eget utviklingsprosjekt i Jotun rett etter sommeren 2004. Dette ble avsluttet rundt 01.12.04 i forbindelse med budsjettforhandlingene. Her ble det bestemt at Svgs ikke skulle ha egenandel i fellesprosjektet, og derfor ikke gjennomføre eget lokalt utviklingsarbeid. Arbeid med nøkkelpersoner på Jotun skulle derfor ikke videreføres innenfor rammen av dette prosjektet.

Også Rvgs' mål ble betydelig revidert, og en lengre prosess med diskusjoner og forhandlinger mellom prosjektledelse, styringsgruppe og Rvgs, endte med et omforent, nytt sett av mål, se detaljene i kapittel 4 nedenfor.

3 Metode og teorigrunnlag

3.1 To viktige metodiske grep

Samarbeidsprosjektet baseres som nevnt på det teori- og metodegrunnlaget som er tatt i bruk i prosjektet ”Strategilæring for voksne med lese- og skrive vansker”, et KUP-støttet prosjekt ved Sandefjord vgs v/Trine Aakermann. Prosjektet ble gjennomført i perioden 2001-2002.

På grunnlag av erfaringene fra dette prosjektet framhevet søknaden om Samarbeidsprosjektet to viktige metodiske grep:

- strategi- og samarbeidslæring som tilnærming
- nøkkelpersoner

Strategi- og samarbeidslæring defineres slik i søknaden

”Strategilæring handler hovedsakelig om målrettet tilnærming til lærestoffet. Forståelsen av teksten er mål og resultat av en god lesestrategi. Dette innebærer å utvikle bevissthet og selvstendighet under leseprosessen hos hver enkelt. God skrivestrategi handler om å kunne organisere og formidle ens tanker skriftlig slik at de utgjør en sammenhengende enhet som kan lett avkodes og forstås av leseren. Både lese- og skrivestrategier kan anses som beslektede meta-kognitive prosesser og det er deres intuitive forståelse og bruk som betegner gode lesere og skrivere. Når disse er på plass, settes man også i bedre stand til å bruke dem kreativt og effektivt i samarbeid med andre. Strategiene er overførbare til andre lærings- og utviklingsarenaer.”

Når det gjelder nøkkelpersoner, så slås det fast i søknaden at dette er det andre sentrale metodiske grepet (i tillegg til strategi- og samarbeidslæring):

”Nøkkelpersonenes viktigste funksjon er å være motivatører for kompetanseheving i bedriften, og å sikre at motivasjonsarbeid og kjennskap til

strategi- og samarbeidslæring forblir i bedriften også etter at prosjektet er avsluttet. Det vil være rettet mot nødvendigheten av kontinuerlig lese- og skrivetrening i bedriften.”

3.2 Strategilæring som det grunnleggende

En nærmere presisering og drøfting av prosjektets teori- og metodegrunnlag er fruktbart som en basis for vurdering av de konkrete prosjektresultatene.

I prosjektets dokumenter nevnes oftest ”strategi- og samarbeidslæring” som en fellesbetegnelse, men det legges i praksis en hovedvekt på strategilæring, og dette framstilles også i søknaden som det grunnleggende for å kunne tilby lese- og skrivesvake et grunnlag for effektiv læring.

Nøkkelen er å få etablert læringsstrategier som personer med svake leseferdigheter kan ta aktivt i bruk i sitt eget læringsarbeid. Et sentralt nøkkelord er oppøving av meta-kognitive ferdigheter: å få etablert læringsstrategier som får deltakeren inn på et konstruktivt ”læringsspor” slik at han eller hun kan oppleve økt mestring og lærelyst. Å lære å lære er helt sentralt. Lykkes man å komme i gang med slik prosesser, er det viktigste grunnlaget lagt for at deltakerne kan starte en ofte møysommelig, omfattende og tidkrevende prosess for å kunne lese og skrive på et tilstrekkelig nivå.

Man kan knapt overvurdere hvor vanskelig mange voksne med svake leseferdigheter synes det er å ta utfordringen og starte en slik krevende opplæring som vi snakker om her. Svært mange i disse gruppene har dårlige erfaringer fra skolen³, og kan i utgangspunktet være svært lite motiverte for igjen å ta fatt på opplæring. I denne sammenheng er systematiske, strukturerte læringsopplegg, aktivt fulgt opp og ledet av en lærer, nødvendige. Strategilæring tilbyr relevante metodiske redskaper⁴ for denne gruppen.

---

³ Et oppsiktsvekkende funn i vår evaluering av AOFs landsomfattende lese- og skrivekurs var at på spørsmål var det ingen av deltakerne som hadde opplevd at de hadde hatt noe utbytte av skolens tiltak rettet mot lese- og skrivevansker

⁴ De såkalte CRISS-strategiene (CREating Independence through Student-owned Strategies) står sentralt her, se Santa og Engen, 1996.

De aktuelle undervisningsoppleggene⁵ er meget strukturerte og i betydelig grad lærer/instruktørstyrt. Dette er en bevisst strategi, og helt nødvendig for å kunne lykkes med lese- og skrivekurs for de aktuelle gruppene. Også samarbeidet mellom deltakerne vil være organisert innenfor en strukturert og målrettet ramme, men lagt opp på en systematisk måte vil samarbeidet også bli mer reellt og ansvarsfullt for den enkelte.

3.3 Samarbeidslæring

Nyere læringsforskning understreker nytten av samarbeidsorienterte læringsformer, ikke minst i arbeidslivet. Men begrepet samarbeidslæring brukes på ulike måter og det er ikke alt som kalles samarbeidslæring som også er effektivt og verdifullt. For eksempel er læringseffekten av samarbeidsorienterte prosjektarbeidsteknikker i skolen omstridt. Dette illustrerer at det er viktig å presisere hva man snakker om i denne forbindelse, og spesielt være konkret når det gjelder de metodikker som faktisk anvendes. Det viser seg at ”samarbeidslæring” i praksis omfatter ganske ulike tilnærminger med til dels motstridende pedagogiske grunnideer.

Det finnes mye forskning som indikerer at visse typer samarbeidsorientert læring gir mer effektiv læring enn lærerinstruksjon i klasserom⁶.

I arbeidslivet har nye IKT-baserte verktøy blitt sentrale virkemidler for å gjøre samarbeidsorientert læring mer effektiv og tilpasset den enkeltes læringsbehov⁷. Mesteparten, kanskje 70-80%, av den læringen som skjer i moderne bedrifter er av uformell karakter, det vil si at den ikke er organisert som instruksjon i klasserom/kursrom, men skjer i tilknytning til det daglige arbeidet og oppgaveløsningen, i tett samarbeid og kommunikasjon med kolleger. I moderne bedrifter er med andre ord ”samarbeidslæring” ikke å oppfatte som en spesiell teknikk eller metodikk som bare sjelden tas i bruk, men er i realiteten selve *hovedformen* for læring i mange bedrifter, selv om denne vil være mye mindre strukturert og systematisert enn den form for samarbeidslæring som tas i bruk i dette prosjektet.

---

⁵ Her refereres til de kursoppleggene som er utviklet og dokumentert av Trine Aakermann.

⁶ McKeachie, et al (1986).

⁷ Se for eksempel Anders Mørch, Ivar Solheim (red) (2005) *Integrert e-læring i bedrifter*. Unipub forlag. Særlig Leif Lahns artikkel, samt innledningen

Det er all grunn til å anta at for moderne arbeidstakere med svake leseferdigheter vil samarbeidsbaserte læringsstrategier være både naturlige og nødvendige for å oppnå effektiv læring. Her er det også et viktig kulturelt aspekt knyttet til det faktum at moderne arbeidstakere, og spesielt i de nordiske land, ser på samarbeid og medvirkning som grunnleggende verdier og kommunikasjonsformer. Det er naturlig at man også i læringsammenhenger legger stor vekt på slike verdier og ”dialogiske” kommunikasjonsformer.

Når det gjelder personer som er utenfor arbeidslivet, så som trygdede og arbeidsledige, er det sannsynlig at samarbeidsorienterte læringsstrategier er minst like relevante som for arbeidstakere⁸.

Men her må det også sterkt understrekes at lese- og skrivebedring fordrer en betydelig mer strukturert og systematisk læringsprosess enn det man finner i vanlige, uformelle læringsomgivelser på arbeidsplassen. Det vil være helt nødvendig å organisere denne typen læring slik at de settes av tid, fasiliteter legges til rette, og at det skjer en tett oppfølging og evaluering.

3.3.1 Strukturert, praktisk forankret samarbeidslæring er nyttig

Uten å gå videre inn i en mer teoretisk diskusjon om strategi- og samarbeidslæring, skal det påpekes at metodikken som er tatt i bruk har en god faglig og praktisk forankring⁹, som det er viktig å prøvd ut i i større skala.

Det finnes en rekke varianter av både strategi- og samarbeidslæring¹⁰, men en viktig styrke ved den tilnærmingen som er valgt i dette prosjektet, er at den er erfaringsbasert og vist seg anvendelig for ulike grupper av lese- og skrivesvake både i undervisningsinstitusjoner og i arbeidslivet.

---

⁸ Se Solheim, I og Ytrehus S. (2005), Lese- og skriveopplæring som nytter. Etterundersøkelse av deltakere på AOFs lese- og skrivekurs. Fafo-rapport 481. <http://www.faf.no/PUB/rapp/481/index.htm>. Denne evaluerer kurs med en betydelig andel ikke-yrkesaktive.

⁹ Viktige teoretikere er Carol Santa (Santa/Engen 1996) og brødrene Johnson (1988)

¹⁰ Ofter oppfattes både strategi- og samarbeidslæring som samlinger av rene teknikker, uten en mer systematisk teoretisk forankring eller begrunnelse. Her tilbyr etter vår oppfatning den sosiokulturelle tradisjonen innen læringsteori med utgangspunkt i Vygotsky, en betydelig mer solid basis enn mye av den amerikanske litteraturen innen feltet. For en god introduksjon til en sosiokulturell tilnærming anvendt på lese- og skriveopplæringen, se Dysthe et al (2000)

Våre egne undersøkelser¹¹ av hvilke pedagogiske virkemidler og teknikker som tas i bruk overfor lese- og skrivesvake voksne, tyder klart på at det er et behov for bedre metoder på dette området. Vår undersøkelse av deltakere på AOFs landsomfattende lese- og skrive kurs, viste at selve det metodiske og pedagogiske opplegget for disse kursene var ganske ad hoc-preget, varierte mye mellom ulike kurssteder og klart personavhengig. En hovedkonklusjon var at selv om deltakerne opplevde kurset som meget nyttig og verdifullt for dem, hadde det også et betydelig forbedringspotensiale når det gjelder metodikk og pedagogikk. På basis av kjennskap også til andre kursopplegg, er det grunn til å konkludere at det er et klart behov for å få testet og tatt i bruk den typen mer systematiske metodikker for strategi- og samarbeidslæring som Samarbeidsprosjektet baseres på.

I forhold til andre tilnæringer og metodikker, er det nettopp koblingen mellom strategi og samarbeidslæring som skiller Samarbeidsprosjektet fra andre anvendelser av disse teoriene. Her gjøres det en viktig kobling mellom samarbeidsorienterte (samarbeidslæring) og individuelle (strategilæring) nivåer. I pedagogisk teori og innen høyere pedagogisk utdanning og etterutdanning¹², er ”samarbeidslæring” viet mye plass og møtt med en stigende interesse, men behandles gjerne som en separat, smågruppeorientert og mer elevstyrt læringsform som et alternativ til en mer tradisjonell, lærerstyrt klasseromsundervisning. Samarbeidsprosjektets metodikk som vektlegger både strategi og samarbeidsmomentene, kan sies å bygge på lærdommer både fra den smågruppeorienterte, elevstyrte samarbeidslæringen og lærdommer fra mer lærerstyrt instruksjon og fra erfaringsbaserte læringsstrategier.

3.4 Prosjektets metodikk oppsummert

Trine Aakermann ved Sandefjord videregående skole har hatt ansvar for tilpasningen av metodikken til de ulike delprosjektene behov. I et notat¹³ har Anne Jorid Berbu ved Vox kort sammenfattet den tilnærmingen som tas i bruk i dette prosjektet.

Utgangspunktet er at man innser behovet for et tillegg til tradisjonelle lese- og skrivefærdighetstraininger som gjerne fokuserer på avkodingstrening. Notatet framhever

---

¹¹ Solheim, I; Ytrehus, S. (2005)

¹² Se f eks evalueringen av samarbeidslæringen i Akershus fylkeskommune. (Hatlevik og Sandberg 2003)

¹³ Notatet bygger på temaheftet ”Leseforståelse og læringsstrategier”, utgitt av Bredtvedt Kompetansesenter 2002.

følgende punkter som også kalles ”innsatsområder for å bedre leseforståelsen”.

Oppmerksomheten er her rettet mot systematisk arbeid med tekster.

1. Rett fokus mot bevisst læring. Formuler læringsmål og valg av strategier. Det handler om å sette ord på hva vi konkret skal lære og hvordan det kan gjøres.
2. Ta i bruk forkunnskaper og erfaringer om temaet. Begynn for eksempel å fylle ut et VØL-skjema og sette opp et tankekart som senere skal bygges ut. Skrivning er en del av arbeidet.
3. Kunnskap må organiseres. Hvordan er teksten bygd opp? Skaff overblikk over stoffet, slik at det blir mulig å se sammenhenger i fagstoffet.
4. Sett fokus på ordforrådet i teksten. Sett ord på teksten. For eksempel: hva er egentlig ”elektronikk”, hva er egentlig ”renter” osv. Finn generelle og spesifikke eksempler på begrepene. Forklar for hverandre.
5. Arbeid med selve teksten. Pkt 3 og 4 blir en del av dette. Bruk prinsipper fra samarbeidslæring. For eksempel: samarbeid om påstand-bevis-skjemaer, og/eller lag spørsmål for hverandre. Sjekk om innholdet er forstått. Det innebærer å kunne stoppe opp når det er noe vi ikke skjønner eller noe ikke stemmer med det vi forventet å lese. Gjør f.eks ferdig VØL-skjemaet.
6. Skriv et sammendrag på bakgrunn av egen organisering av innholdet. Sjekk om strategiene som ble brukt var nyttige for denne teksten. Det handler om en bevisst leseprosess gjennom hele forløpet.

Som man kan se, er det sentrale i metodikken å få kursdeltakerne til å ta i bruk relevante læringsstrategier. Prinsipper fra samarbeidslæring er et virkemiddel som inngår for å etablere gode læringsstrategier. I en slik metodikk vil lærer/instruktør spille en annerledes rolle enn i mer tradisjonelle eller rendyrkede samarbeidslæringsprosjekter som ofte har en betydelig høyere grad av elevstyring uten de strukturerende rammer som vektlegges her.

4 Gjennomføringen av prosjektet: hensikt, mål og erfaringer

I dette kapitlet skal vi gi en oversikt over hva som har skjedd og er oppnådd av resultater, både i de ulike delprosjektene og i det overordnede prosjektarbeidet, sett i forhold til mål og resultatmål for prosjektene. Kapitlet tar opp disse deltemaene:

- Gjennomføring i forhold til det overordnede prosjektarbeidet: hensikt, mål, erfaringer – resultater.
- Gjennomføring i forhold til delprosjektene: hensikt, mål, erfaringer – resultater.
- Samarbeidet delprosjektene i mellom og erfaringer fra det.

4.1 Gjennomføring i forhold til det felles, overordnede prosjektarbeidet

Det overordnede prosjektet har vært organisert med følgende aktører:

- En styringsgruppe hos Vox
- Prosjektledelse hos Vox
- Delprosjektledere

Det har vært jevnlige prosjektsamlinger gjennom prosjektperioden. Vox har stått for prosjektledelsen. En styringsgruppe for prosjektet har vært etablert hos Vox. Den faglige og administrative koordineringen har vært Vox' ansvar. Prosjektleder har rapportert til styringsgruppen.

Det var opprinnelig nevnt at man skulle teste ut de aktuelle modellen e på fem ulike arenaer:

- Metallindustri
- Treindustri
- Aluminiumsindustri
- Kjemisk industri
- Arbeidsledige

I søknaden ble det understreket at ”ved at metoden blir prøvd ut på ulike arenaer, vil prosjektet kunne utvikle ulike modeller.” I praksis ble de aktuelle arenaene færre enn forventet. Kverneland Klepp ble ikke med i prosjektet og dermed var en viktig

industriarena ikke med, noe som var beklagelig fordi denne bedriften var spesielt fokusert på å sette i verk lese- og skrivetiltak blant sine ansatte. Dette ville derfor vært en ideell bedrift å teste ut nye modeller på.

Det ble også i realiteten varierende grad av uttesting på de ulike arenaene. Rvgs kom ikke så langt at de kunne sette i gang med utprøvinger, men LO Notodden maktet å gjennomføre et helhetlig kurs- og utprøvingsopplegg rettet mot personer som hadde offentlig stønad (både arbeidsledige og andre typer).

Det ble også bestemt i prosjektet (høsten 2004) at man ikke skulle drive eget utviklingsarbeid i regi av Svgs ved Jotun fabrikker, og at ressursene hos Svgs, spesielt Trine Aakermann, best kunne benyttes til felles oppgaver som støttespiller i delprosjektene, - som faglig støttepunkt, ansvarlig for kursing av nøkkelpersoner, støtte for det lokale utviklingsarbeidet ved de andre stedene samt annet spredningsarbeid.

4.2 Gjennomføring i forhold til delprosjektene

4.2.1 Raufoss videregående skole

Den reviderte planen for dette delprosjektet fra februar 2005 hadde følgende resultatmål:

- invitere ledere og arbeidstakere fra noen av bedriftene i TotAl-nettverket, til å bruke prosjektmedarbeider som samtalepartner i forhold til hvordan Studietrappa kan tilpasses bedriftens behov for kompetanse)
- utfordre et begrenset antall nøkkelpersoner fra TotAl-nettverket eller fra andre små-/mellomstore bedrifter i Gjøvik-regionen, til å være med å sikre eierskap til Studietrappa ute i bedriftene
- gjøre lærere, kursinstruktører og nøkkelpersoner kjent med hvordan de kan bruke metoder/teknikker fra strategi- og samarbeidslæring. En metode som sikrer aktiv deltagelse fra alle og som tar hensyn til deltakernes forutsetninger
- motivere lærere og kursinstruktører til å lage læringssituasjoner ute på arbeidsplassene.
- planlegge, gjennomføre og evaluere opplæring for ei gruppe arbeidstakere der en bruker teknikker fra strategi- og samarbeidslæring for å bedre deltakernes lese- og skriveferdigheter

4.2.1.1 Resultater fra Raufoss vgs (Rvgs)

Raufoss- og Gjøvik-området har hatt et omfattende engasjement og mye aktiviteter innen bedrifts- og yrkesrettet opplæring, og også med betydelig lokal ekspertise og erfaring når det gjelder metoder innen grunnleggende lese- og skriveopplæring¹⁴.

Målene for delprosjektet og aktivitetsplanen for dette delprosjektet ble ikke endelig fastlagt før i februar 2005. Den reviderte planen kom i stand etter en lengre periode med forhandlinger og diskusjoner. Som det framgår av målene, har Rvgs ønsket å knytte sitt delprosjekt mindre spesifikt mot å etablere en testarena for å prøve ut strategilæring mot lese- og skrivesvake, og i stedet gå bredere ut og fokusere på motivasjonsarbeid og på å styrke og forankre Studietrappa¹⁵ i bedriftene.

Fokus for det faglige arbeidet har vært på motivasjon og opplæring rettet mot nøkkelpersoner i bedrifter. Her er det vektlagt informasjon om nødvendigheten av kompetanseheving med bedring av leseferdigheter. Rvgs har gjort intervjuer og kartlegginger om de lokale småbedriftenes kompetansebehov hvor det kommer fram at lese- og skrivevansker eller bedring av lese- og skriveferdigheter ikke nevnes blant de vesentlige kompetanseutfordringene av bedriftslederne for disse småbedriftene. Lese- og skrivevansker er med andre ord ikke høyt på agendaen til mange av disse bedriftene. Samtidig kjenner man til andre bedrifter, f.eks. arbeidsmarkedsbedrifter hvor man vet at lese- og skriveproblemer er et erkjent problem. Men i delprosjektet har man ikke gitt førsteprioritet til arbeidet med å finne fram til bedrifter med lese- og skrivesvake som kan brukes som testarena for utprøving av strategi- og samarbeidslæring.

Det er imidlertid satt i verk flere tiltak i regi av delprosjektet. Det ble arrangert et kurs i strategi- og samarbeidslæring 29. august. 2005. Kurset rettet seg først og fremst mot ledere og andre nøkkelpersoner fra små- og mellomstore bedrifter som er opptatt av kompetanseutvikling i arbeidslivet og på arbeidsplassen. Det ble samtidig sendt invitasjon til ulike samarbeidspartnere av TotAl-nettverket, slike som skoler, Aetat og

---

¹⁴ Bl.a. dokumentert i heftet "Fra sjenanse til verdighet. Å legge til rette for lese- og skriveutvikling i egen bedrift". Utgitt av VOX 2004. <http://www.Vox.no/upload/Nedlastingssenter/SjenanseOgVerdighet.pdf>.

¹⁵ Dette framgår av "Revidert prosjektplan for Raufoss videregående skole/Studietrappa sitt bidrag til samarbeidsprosjektet" datert 4.2.2005. De to førstnevnte målene for delprosjektet handler om styrking av Studietrappa. Men gjennomføring av kursopplegg for lese- og skrivesvake er også framholdt som mål, det er også opplæring av nøkkelpersoner.

det offentlige virkemiddelapparatet. Det deltok 10 deltakere og Trine Aakermann var kursholder.

Rvgs har etter kurset hatt en oppfølgingssamtale med to av deltakerne fra arbeidsmarkedsbedriften Toten-produkter AS. Denne bedriften vil egne seg godt også som arena for utprøving av nye metodikker for strategi- og samarbeidslæring rettet mot lese- og skrivesvake. Rvgs og Totenprodukter planlegger å tilby et nytt kurs i strategi- og samarbeidslæring i 2006 for flere ansatte ved Toten-produkter og fra andre bedrifter i TotAL-nettverket.

Høsten 2005 har Rvgs også gjennomført og rapportert andre aktiviteter:

- **Nettverkskurs i tegningsforståelse og bruk av måleverktøy** Det deltok seks deltakere fra tre mindre bedrifter i TotAl-nettverket.
- **Læringsseminar for små- og mellomstore bedrifter i Gjøvik-regionen.** Rvgs deltok aktivt i rekrutteringen av deltakere til et Læringsseminar for ledere og medarbeidere i små- og mellomstore bedrifter. På grunn av for liten deltakelse, måtte seminaret avlyses. Det er bestemt å gjøre et nytt forsøk i 2006 og den 22. februar vil det bli arrangert noe som er kalt for "Fagdag – Læring på arbeidsplassen."
- **Innlegg på avslutningsseminar for Samarbeidsprosjektet på VOX 21. november** Prosjektleder Kari-Anne Haug og prosjektmedarbeider Tore Pettersen deltok på avslutningsseminar for "klaseprosjektet" på VOX 21. november. Tore orienterte om delprosjektet hos Rvgs.
- **Informasjon og spredning av erfaringer** Prosjektleder og prosjektmedarbeider har deltatt aktivt med informasjon om prosjektet i en rekke fora, som "frokostmøter", "bli-kjent møter" og så videre.

Rvgs og kompetansemiljøet i regionen har selv høy kompetanse innen lese- og skriveopplæring og har en utfordring i å utvikle tilpassede opplegg til forholdene i sine lokale bedrifter. Her bør metodikken som er utviklet i Samarbeidsprosjektet være et godt utgangspunkt, men også denne må tilpasses de aktuelle behovene og virkeligheten i bedriftene¹⁶ og blant arbeidstakerne i denne regionen.

---

¹⁶ Rvgs nevner selv at det kreves andre typer opplegg overfor mindre bedrifter enn de som man har lyktes med større industri-bedrifter (som f eks Jotun)

4.2.2 LO Notodden

Delprosjektet ved LO Notodden formulerte følgende mål i prosjektsøknaden og denne har også vært lagt til grunn for arbeidet i delprosjektet:

- Rekruttere og utvikle nøkkelpersoner til å arbeide med motivasjon blant arbeidsledige for opplæring/tilbakeføring til arbeidslivet Dette vil være basert på strategi- og samarbeidslæring og forståelsen av kontinuerlig lese- og skrivetrening
- Motivere og rekruttere personer til kompetanseheving for å mestre egen livssituasjon og fremtidig arbeidssituasjon samt styrke lese- og skriveferdighetene
- Gjennomføre et motivasjons- og opplæringsløp basert på samarbeids- og strategilæring. Tekster vil ta utgangspunkt i deltakernes her-og-nå-situasjon.
- Evaluere aktivitetene
- Spre erfaringer og resultater til egen organisasjon

4.2.2.1 Resultater LO Notodden

- Rekruttere og utvikle nøkkelpersoner

Her har LO Notodden, godt støttet av Trine Akerman og i noen grad også nettverket i samarbeidsprosjektet startet en viktig og lovende prosess med å utvikle nøkkelpersoner. LO Notodden har selv fått bygget opp betydelig kompetanse gjennom prosjektet, og man har også knyttet til seg personer i kommunen i dette arbeidet.

- Motivere personer til deltakelse

LO Notodden har lyktes i å motivere en gruppe personer til å delta i et kursopplegg. Dette er personer som på ulike måter har hatt store belastninger, m.h.t kriminalitet, narkotika og sosialt miljø. Her har LO Notodden lagt ned et omfattende arbeid for å legge forholdene til rette for disse personene, og motivere dem for deltakelse i lese- og skrivekurs.

- Gjennomføre kurs

LO Notodden har gjennomført kurs for de ovennevnte, i samarbeid med og ledet av Trine Aakermann. Dette kurset viste seg å bli vellykket, også vurdert utfra de

deltakende personenes egne evalueringer både rett etter og noen måneder seinere¹⁷. Kursopplegget fokuserte på arbeid med tekster, men var skreddersydd for denne gruppen. Kursholder og LO Notodden lagde et kursopplegg som tok høyde for at deltakerne hadde svært sammensatte problemer, og lese- og skrivevanskene var ikke de viktigste av disse. Kurset var designet slik at det tok fatt i hele livssituasjonen til de aktuelle deltakerne og knytte lese- og skriveopplæringen i en slik videre sammenheng. For å kunne få til dette måtte kursarrangørene lage et opplegg som skiller seg klart fra andre mer spesifikke lese- og skrivekurs rettet mot lese- og skrivesvake i arbeidslivet.

Sett fra et evalueringssynspunkt (strategilæring rettet mot lese- og skrivesvake) byr det på utfordringer å oppsummere og tolke resultatene fra dette kurset. At deltakerne har opplevd dette som personlig utviklende og verdifullt, er hevet over en hver tvil. Vi gjennomførte samtaler med flere av deltakerne noen måneder etter at kurset var gjennomført, og flere gav uttrykk for at dette hadde betydd mye for dem sosialt og ”for å komme på rett kjøll”. For flere av dem var LO Notodden og prosjektleder blitt et viktig kontaktpunkt og et sted de kunne komme innom for en prat.

Det er imidlertid vanskelig å gi en begrunnet vurdering av hvilken betydning kursopplegget har hatt for å øve opp ”grunnleggende ferdigheter”. Selv så legger ikke deltakerne stor vekt på dette i deres egne vurderinger av kurset. Arbeid med tekster stod imidlertid sentralt, og en viktig lærdom var at det er viktig at slike tekster oppleves som meningsfylte og relevante for deltakerne.

En annen viktig lærdom er betydningen av samarbeidslæring som spilte en svært viktig rolle fordi det ble lagt opp til at man måtte samarbeide og koordinere og stole på hverandre for i det hele tatt å kunne lære noe selv. Dette var nytt for de fleste.

Men det viktigste er at flere av dem ser ut til å ha tilegnet seg mestrings- og læringsstrategier og interesse for å lære videre, bli med i et forpliktende fellesskap, komme i jobb, ta tak i muligheter på en konstruktiv måte. Forutsatt at de vil bli fulgt opp i det videre, så vil de læringsstrategiene de har tilegnet seg gjennom kurset, kunne bidra til en mer permanent positiv utvikling.

---

¹⁷ Flere av deltakerne ble intervjuet i forbindelse med denne evalueringen.

4.2.3 Sandefjord videregående skole/Sandefjord ressurs

Følgende mål ble stilt for dette delprosjektet:

- Analysere og videreutvikle nøkkelpersonrollen på bedriften når det gjelder strategi- og samarbeidslæring og nødvendigheten av kontinuerlig lese- og skrivetrening
- Kurse nøkkelpersoner i samarbeids- og strategilæring og nødvendigheten av kontinuerlig lese- og skrivetrening
- Forestå kompetanseheving i samarbeids- og strategilæring til de øvrige partnerne i prosjektet

4.2.3.1 Resultater Sandefjord vgs

Sandefjord vgs v/Trine Aakermann har spilt en helt sentral rolle i dette prosjektet, både som ansvarlig for hvordan metodikken skal tas i bruk, og for å forestå kursing av nøkkelpersoner i strategi- og samarbeidslæring

Svgs v/Trine Aakermann har tidligere gjennomført lese- og skrivekurs ved Jotun fabrikker, og oppnådd dokumenterte resultater. Erfaringene herfra har vært et viktig utgangspunkt for at Samarbeidsprosjektet kom i stand. Man har også lyktes med nøkkelperson-utvikling, og flere av deltakerne står nå fram på større konferanser¹⁸ og forteller om sine erfaringer. Det har vært arbeidet systematisk internt i bedriften for å finne fram til personer som har klare behov for slik opplæring. Det er ofte en stor terskel for mange både å innrømme at man har et lese- og skriveproblem, og ikke minst å stå fram og aktivt be om hjelp. Men at man har funnet fram til den riktige målgruppen, er også viktig fra et evalueringsperspektiv siden det betyr at man får etablert en realistisk testarena for å prøve ut og videreutvikle metodikker på dette området.

Det ble utviklet kursopplegg som kan benyttes av andre utenom Samarbeidsprosjektet.

Trine Aakermann har vært sentral i kursing av nøkkelpersoner. Størst gjennomslag har kursingen hatt i Notodden, men dette var også et miljø som fra før hadde mindre

---

¹⁸ Blant annet på Dysleksiforbundets store arbeidslivskonferanse høsten 2005

erfaringer og kompetanse når det gjelder strategi- og samarbeidslæring rettet mot lese- og skrivesvake. Intervjuer med involverte ved LO Notodden, både de lokalt ansvarlige og deltakerne på kurset som ble avholdt, viser at disse har satt stor pris på det arbeidet som er gjort fra prosjektets og Aakermanns side, ikke minst når det gjelder å kunne tilpasse kursoppleggene til deltakernes behov.

Aakermann har også deltatt og vært kursholder om temaet på en rekke andre konferanser og kurs rundt omkring i landet, noe som også er en del av den definerte spredningsoppgaven innen Samarbeidsprosjektet.

4.3 Organisering og prosjektledelse

4.3.1 Prosjektledelse

Vox har hatt prosjektledelse og har også etablert en styringsgruppe for prosjektet. Deltakerne gir inntrykk av å være fornøyd med prosjektledelsen, men at det i begynnelsen var litt for mange ulike Vox-personer å forholde seg til. Det har vært bra med en stabil person i prosjektledelsen gjennom prosjektet.

Arbeidet i prosjektgruppa har blitt ledet på en god måte, og det er blitt lagt til rette på en for effektiv og nyttig erfaringsutveksling mellom deltakerne og de ulike prosjektene.

4.4 Samarbeidet mellom delprosjektene

Det har vært etablert et fungerende samarbeid mellom delprosjektene. Vox har som prosjektleder spilt en viktig rolle som ansvarlig for samordning og erfaringsutveksling. Det er lagt vekt på at man skal ha et faglig fokus når prosjektgruppa møtes. Faglige innslag ble besørget av eksterne bidragsyttere/Vox. Trine Aakermann bidro med innslag på åpningsseminaret i august 2004 og på Notodden februar 2005. Hun har dessuten vært brukt som ressursperson ved alle stedene. Samarbeidet mellom delprosjektene har også tidvis vært en arbeids- og tidkrevende prosess, og med mye avklaringsarbeid og definering av roller og diskusjoner om innretning på de lokale prosjektplanene.

4.4.1 Vurdering av "klasemodellen"

En såkalt "klasemodell" er krevende, det er også påpekt av flere i delprosjektene. Skal en slik modell lykkes, må det finnes en god og sterk prosjektledelse både for det

overordnede prosjekter og for de ulike delprosjektene. Det har vært bra at delprosjektlederne alle har god erfaring med prosjektledelse og har vært utpreget selvstendige, noe som også har vært en nødvendighet. Prosjektprosessen, særlig i oppstarten, oppfattes som meget tid- og arbeidskrevende. Forutsatt en effektiv ledelse og koordinering, så kan ”klasemodellen” være svært nyttig fordi den ”institusjonaliserer” samarbeidet ved at den plasserer partnere sammen i et forpliktende felleskap og rammeverk som de ellers ikke ville behøve å forholde seg til. De ulike deltakerne gir også klart uttrykk for at det har vært en styrke å være en del av et større prosjekt med andre miljøer.

5 Spredningsarbeidet

Samarbeidsprosjektet er i høy grad ment å være et spredningsprosjekt. Her er det gjort mye verdifullt arbeid i prosjektet, både lokalt i delprosjektene og i det overordnede prosjektarbeidet. Spredningsplanen for 2005 gir en oversikt over planlagte aktuelle aktiviteter og et innblikk i de ulike typer av aktiviteter:

16.02.05	LO N: Spredningsseminar Notodden
februar 05	LO N: Omtale av Notodden-prosjektet i Lokalavisa Telen, og på hjemmesidene til LO Notodden
11.05.05	Svgs, Vox: ALL-konf i Oslo
31.05.05	Vox, Svgs: Miniseminar i Rikstrygdeverket, Oslo
Juni 05	Svgs: Kurs om Strategilæring i bedrift. Aktører fra Telemark AOF inne. Skolesjefen Notodden medarr. Et resultat av seminaret på Notodden i februar.
Våren 05	Rvgs: frokostmøter i metall-, tre- og næringsmiddel miljøer
15.06.05	Rvgs: Seminar for TotAlbedrifter
05.09.05	LO N: lokalt arr. Bl a vg skoler, AETAT, trygdekontor, sos.kontor
05.09.06	Rvgs: Nettverkskurs over 4 ganger
09.09.05	Svgs: Møte m landbrukssjef, helse- og sosialsjef, pleie- og omsorgssjef
24.09.05	Svgs: Møte m Lokallagslederne i Dysleksiforbundet
18.10.05	Rvgs: deltakelse på arrangement i regi av TotAl-gruppen
10.10.05	Svgs: Oppfølgingskurs Skien arr AOF Telemark.
Høst 05	LO N: flere møter m kommunen i forb. m. å bruke erfaringene i nye arbeidsoppgaver
17.10.05	Svgs, Vox: Arb.livskonf i Oslo. Arr Dysleksiforbundet i samarb m LO, NHO
04.11.05	Vox: Østlandske Lærerstevne
17.11.05	Svgs, Vox: Lesekonferanse i Verdal (<i>ble utsatt til våren 2006</i>)
21.11.05	Vox, alle: miniseminar på Vox
30.11.05	Svgs: møte industriforeningen Sandefjord

Som oversikten viser har det vært en rekke spredningsaktiviteter i prosjektet. Det er prosjektledelsen i Vox som har ledet og koordinert dette arbeidet.

Noen utfordringer bør påpekes:

- Det kan være vanskelig for mange voksne å stå fram som en person med lese- og skrivevansker. Dette stiller høye krav til hvordan man skal komme i inngrep med aktuelle bedrifter og grupper, og finne fram til dem som trenger denne typer opplæring. Det er gjort en god del erfaringer om dette gjennom dette prosjektet.
- De offentlige etatene som kommer i kontakt med initiativer av denne typen er ikke alltid like interessert i å gå aktivt inn i dette arbeidet. I dette prosjektet er det flere eksempler på at offentlige etater har vist mindre interesse for problemstillingen
- Noen av våre informanter skulle ønske at Vox som helhet var mer offensiv mot de offentlige etatene på sentralt plan for å spre ideer som var sammenfallende med dette prosjektet.

6 Samlet vurdering av Samarbeidsprosjektet i forhold til mål og resultatmål

En samlet vurdering av prosjektet tar utgangspunkt i mål og resultatmål for prosjektet

1. Utvikle og kurse nøkkelpersoner i strategi- og samarbeidslæring
2. Beskrive og prøve ut modeller og metoder basert på strategi- og samarbeidslæring for å bedre lese-, skrive- og studieferdigheter på fem ulike arenaer
3. Spre resultater fra utviklingssamarbeidet til egen bransje, egne nettverk, gjennom informasjon, seminarer, kursvirksomhet og gjennom Vox' hjemmeside i form av en elektronisk håndbok”

6.1 Ad mål 1. Utvikle og kurse nøkkelpersoner i strategi- og samarbeidslæring

Her må samarbeidsprosjektet sies å ha nådd sine mål. Det er gjennomført kurs alle steder, og det er startet et arbeid for å spre kompetansen videre. Men her må man vurdere ikke bare de konkrete tiltakene, men også om det er satt i gang prosesser som kan bidra til å øke kompetansen og bevisstheten lokalt. Gjennomgangen i forrige kapittel viste at samarbeidsprosjektet som helhet har bidratt til å sette i gang fruktbare prosesser på ulike steder. Det er også gjennomført kursing. Her er det også forskjeller mellom de ulike stedene som har deltatt i prosjektet. Selv om Raufoss ikke har kommet i gang med konkrete kurs for sluttbrukere, så er det der både kompetanse og interesse blant bedriftene og i kompetansemiljøene som er minst like stort som ved de andre stedene.

6.2 Ad mål 2: Beskrive og prøve ut modeller og metoder basert på strategi- og samarbeidslæring for å bedre lese-, skrive- og studieferdigheter på fem ulike arenaer

Dette målet er man delvis nådd gjennom dette prosjektet, men i klart mindre grad enn man kunne forvente på grunnlag av målene for de ulike delprosjekter. Forrige kapittel viste at det er gjort en god del faglige erfaringer gjennom det utprøvningsarbeidet som er gjort, særlig i Notodden. Her vil vi oppsummeringsvis framheve noen punkter:

- Prosjektet har vist at strategi- og samarbeidslæring er en nyttig og effektiv metodikk både overfor lese- og skrivesvake i arbeidslivet og blant trygdede og arbeidsledige uten en forankring i arbeid eller utdanning.
- Videre har erfaringene gitt kunnskaper om hvordan tilpasse metodikken til ulike typer av grupper og betydningen an slik tilpasning.
- Systematisk arbeid med tekster er nyttig, men det er avgjørende at de treffer deltakerne og deres interesser.
- Nøkkelpersoner er helt avgjørende for å få satt i gang prosesser, og ikke minst for å få videreført og utviklet læringsarbeidet.
- Samarbeidslæring har stor verdi, men det er avgjørende at dette er godt planlagt og strukturert, med klare mål og rammer.

Erfaringene fra utprøvingen på Notodden er klart positiv, og underbygger at metodikker for strategi- og samarbeidslæring kan være svært nyttig for grupper som vanligvis ikke er vant til strukturerte lærings- og samhandlingssituasjoner. At strategi- og samarbeidslæringen fungerte såpass bra for denne utsatte og lite ”skolevante” gruppa, er en viktig indikasjon på at metodikken er anvendbar og relevant for ulike målgrupper. Men det er viktig å merke seg at kursholder og LO Notodden la ned mye arbeid i å skreddersy kursopplegget til deltakernes spesifikke behov og interesser. Dette understreker behovet både for utprøving og tilpasning av metodikken til den aktuelle konteksten og grupper.

Men de resultater som er oppnådd, er basert på et mindre omfang på utprøvingene enn man kunne forvente ut fra de mål som lå til grunn, og ut fra de enkelte deltakernes forpliktelser.

For å kunne nå målene om en systematisk utprøving av strategi- og samarbeidslæring rettet mot lese- og skrivesvake bør tre forutsetninger oppfylles:

- At man finner fram til avgrensede, identifiserbare grupper/bedrifter hvor lese- og skriveutfordringer er et erkjent og sentralt problem
- At disse brukergruppene er villige til å være med i en utprøving av den typen som defineres i dette prosjektet
- At man etablerer et organisatorisk og metodisk apparat som kan gjennomføre de nødvendige utprøvinger og evalueringer på en faglig tilfredsstillende måte

I dette prosjektet er ikke disse forutsetningene oppfylt i alle delprosjektene. Man kunne trolig unngått en del tidkrevende prosesser og forhandlinger, spesielt i forhold til Rvgs, hvis disse premissene hadde være klargjort i en tidligere fase i samarbeidsprosjektet. For å kunne gjennomføre et utprøvningsprosjekt av denne type, er man helt avhengig av å finne fram til relevante testgrupper og få gjennomført utprøvinger med disse. Det vil alltid være ulike oppfatninger om hvordan bedrifter skal drive sitt eget arbeid på dette området, og enhver bedrift må finne den måte som passer en best. Men hovedhensikten med *dette* prosjektet har vært å få testet ut en bestemt metodikk som i utgangspunktet anses som lovende. Dette har helt bestemte føringer på de som deltar i et slikt prosjekt. Etter vår oppfatning har Rvgs manglende prioritering av å finne fram til testbedrift, testbrukere og gjennomføre utprøvinger, hatt uheldige følger for prosjektet.

Målgruppen for prosjektet er også klart formulert i søknaden: ”Voksne arbeidssøkere/-takere med utilstrekkelige funksjonelle leseferdigheter, definert i internasjonal sammenheng som ferdigheter nødvendige for å tilfredsstille arbeidslivets krav og klare hverdagens utfordringer selvstendig.” (s. 2 i søknaden). Dette klare fokuset på lese- og skrivesvake er ikke like klart i alle delprosjektplanene.

En generell svakhet i dette prosjektet har også vært at man ikke har lagt opp til en mer systematisk evaluering underveis. I mer ordinære, enkeltstående prosjekter hvor målet er å utvikle og implementere mer avgrensede og konkrete tiltak eller opplæringsopplegg, er det ikke alltid naturlig å stille krav om slikt – her kan man ofte nøye seg med en avgrenset sluttevaluering. Men dette samarbeidsprosjektet har et

overordnet siktemål om å utvikle bedre metodikker for lese- og skriveopplæring, og man skal gjøre dette gjennom å gjøre uttestinger på flere, ganske ulike testarenaer. Dette stiller betydelige krav til evaluering og testopplegg.

I dette tilfellet har man ikke etablert det nødvendige apparat for å kunne gjennomføre evalueringer av en mer systematisk karakter. Vi snakker ikke her om å tilfredsstillende høye forskningsmetodiske krav, men om visse minimumskrav til systematiske evalueringer av utprøvinger. Prosjektgruppa har hatt jevnligesamlinger og har fungert godt til erfaringsutveksling og faglig oppdatering, men har ikke kunnet fylle den rollen som etterlyses her. I dette prosjektet har evalueringene vært gjort i delprosjektene selv. Noe av dette materialet, særlig fra LO Notodden, har gitt et godt innblikk i de lokale forsøkene. LO Notodden har gjort undersøkelser og kartlegginger som har vært verdifulle for denne sluttevalueringen. Også Rvgs har foretatt en rekke intervjuer og kartlegginger som har gitt mye kunnskap om kompetanseutfordringene for småbedriftene i regionen, herunder også hvordan bedriftene selv ser på lese- og skriveproblematikken blant sine ansatte. Men man har manglet en mer overordnet plan og systematikk for evalueringsarbeidet, i tråd med både hovedmålet og resultatmålene for prosjektet. Den store potensielle verdien av bedre metodikker på dette området burde innebære at man satset betydelig sterkere på evalueringsoppdraget, nettopp for å kunne legge et kunnskapsgrunnlag for å kunne utvikle bedre læringsstrategier hos lese- og skrivesvake.

6.3 Ad 3. Spre resultater fra utviklingssamarbeidet

Prosjektet må sies å ha delvis nådd sine mål når det gjelder spredning, tatt i betraktning forutsetningene for spredningsarbeidet.

Vår gjennomgang av de ulike aktivitetene viser at det er gjennomført en rekke ulike typer:

- kontakt og frokostmøter i bedrifter og andre mindre fora
- oppslag i media, spesielt i Notodden/Telemark
- informasjonsarbeid rettet mot offentlige etater (Aetat, trygdeetat, sosialetaten)

- innlegg og foredrag på konferanser
- informasjonsarbeid rettet mot andre kompetansemiljøer, bl.a. AOF.
- nettpublisering (Vox sine sider)
- elektronisk håndbok

Nøkkelpersonopplæring er i seg selv kanskje det aller mest effektive spredningsarbeidet man kan drive. Her er det som nevnt høstet gode erfaringer fra alle stedene som er involvert i prosjektet.

Klart lovende er den elektroniske håndboka som er under utarbeidelse, men den er ennå ikke tatt i bruk og vi har ikke noe grunnlag for vurdering av denne.

6.4 Sammenfattende vurdering

Samarbeidsprosjektets mål om å utvikle bedre lese- og skriveferdigheter blant voksne gjennom å teste ut metodikker for strategilæring på nye områder, er svært viktig. Det er en økende bevissthet om lese- og skriveutfordringene i samfunnet, og dette prosjektets siktemål om å teste ut og ta i bruk strategi- og samarbeidslæring er verdifullt fordi det vil kunne bidra til en helt nødvendig utvikling og forbedring av de pedagogiske metodene som anvendes på dette området.

Prosjektets siktemål om å få etablert et samarbeidsprosjekt mellom flere partnere med kompetanse og erfaring innen feltet, har også vært fortjenestefullt og interessant med hensyn til både faglig utvikling og ikke minst til spredningsmulighetene. Prosjektet har dratt god nytte av de ulike miljøenes kompetanse og erfaringer.

Prosjektet har nådd sine resultatmål når det gjelder nøkkelpersonopplæring, motivasjon og spredning, men i mindre grad når det gjelder den planlagte utprøvingen i flere ulike miljøer. Her har det vært to viktige svakheter. Det ene er at av ulike årsaker har den reelle uttestingen av metodikken blitt betydelig mer begrenset enn opprinnelig planlagt. Den andre svakheten har vært at selv om dette er et utprøvningsprosjekt så er ikke utprøvingene blitt evaluert og testet på en systematisk måte. Det manglende apparat og systematikk i forhold til dette har svekket mulighetene for å trekke lærdommer og til å videreutvikle metodikken.

Trass i dette er det høstet en god del erfaringer, og gir grunnlag for å konkludere at

- Strategi- og samarbeidslæring kan være en nyttig og effektiv metodikk både overfor lese- og skrivesvake i arbeidslivet og blant trygdede og arbeidsledige uten en forankring i arbeid eller utdanning.
- Prosjektet har fått fram kunnskaper om hvordan tilpasse metodikken til ulike typer av grupper og betydningen av slik tilpasning.
- Systematisk arbeid med tekster er nyttig, men det er avgjørende at de treffer deltakerne og deres interesser.
- Nøkkelpersoner er helt avgjørende for å få satt i gang prosesser, og ikke minst for å få videreført og utviklet læringsarbeidet.
- Samarbeidslæring har stor verdi, men det er avgjørende at dette er godt planlagt og strukturert, med klare mål og rammer.

Anbefaling

Det anbefales at Vox viderefører det viktige arbeidet med å teste ut og spre gode erfaringer med strategi- og samarbeidslæring rettet mot bedring av leseferdigheter.

Det anbefales også at Vox viderefører modeller for organisering som bidrar til økt samarbeid og erfaringsutveksling mellom miljøer og bedrifter innen dette feltet.

7 Referanser

Bredtvedt Kompetansesenter (2002) Temahefte "Leseforståelse og læringsstrategier".

Dysthe, O. et al (2000) *Skrive for å lære. Skrivning i høyere utdanning*. Abstrakt Forlag.

Hatlevik, I.; Sandberg, M. (2003) *Å lære gjennom samarbeid. Evaluering av satsingen på samarbeidslæring innenfor videregående opplæring i Akershus Fylkeskommune*. NIFU rapport.

Johnson, D. W, Johnson, R. T., Johnson, L. M. & Bartlett, J. K. (1988): *Our Cooperative Classroom*, Edina: Interaction Book Company.

McKeachie, W, Pintrich, P.; Lin Yi-Guang, and Smith, D (1986). *Teaching and Learning in the College Classroom: A Review of the Research Literature*. Ann Arbor: Regents of the Univ. of Michigan.

Mørch, A.; Solheim, I. (2005) *Integrert e-læring i bedriften*. Pedagogikk, teknologi, organisasjon. Unipub Forlag.

OECD and Statistics Canada (2000): *Literacy in the Information Age; Final Report of the International Adult Literacy Survey*. Paris, OECD.

Prosjektsøknaden til Kompetanseutviklingsprogrammet (KUP)

Santa, C.M; Engen, L. (1996) *Prosjekt CRISS. Lære å lære*. Stiftelsen Dysleksiforskning..

Solheim, I ; Ytrehus, S. (2005), *Lese- og skriveopplæring som nytter. Etterundersøkelse av deltakere på AOFs lese- og skrivekurs*. Fafo-rapport 481.

<http://www.fafo.no/PUB/rapp/481/index.htm>.

Statistics Canada og OECD (2005): *Learning a Living: First Results of the Adult Literacy and Life Skills Survey*, Ottawa og Paris.

VOX (2004) "Fra sjenanse til verdighet. Å legge til rette for lese- og skriveutvikling i egen bedrift". Utgitt av VOX.

<http://www.Vox.no/upload/Nedlastingssenter/SjenanseOgVerdighet.pdf>